

جستجوی مبانی نظری «امکان فقری» ملاصدرا در اندیشه‌ی محقق دوانی

محمد مشکات^۱ / مجید یاریان^۲

چکیده:

صدرالمتألهین شیرازی، بر مبنای نظریه‌ی اصالت وجود، ملاک نیازمندی ممکنات به علت را، به امکان فقری تعبیر می‌کند. امکان فقری، از ربط محض بودن و تعلقی بودن ممکنات نسبت به واجب تعالی حکایت دارد. بر این اساس، بسیاری از شارحین، برخلاف نگرش عرفا و صوفیه، وحدت شخصی وجود را - که ملاصدرا از آن سخن به میان آورده است - این‌گونه تفسیر کرده‌اند که موجودات ممکن، موجوداتی خیالی و موهوم نیستند؛ بلکه عین ربط و وابستگی به وجود مستقل و از تشانوات وجود واجبند. این نوشتار، در صدد بیان این نکته است که نظریه‌ی امکان فقری ملاصدرا را می‌توان اقتباس یا متأثر از وجودشناسی محقق دوانی، تبیین وی از علیت، و نظریه‌ی انتساب وی دانست؛ چرا که او با تأکید بر وحدت وجود، موجود حقیقی را ذات واجب قلمداد می‌کند و با تبیینی که از علیت، ارائه می‌دهد، ممکنات و معلولات را از شوون علت برمی‌شمارد و بر ربطی و انتسابی بودن آنها تصریح می‌نماید.

واژگان کلیدی: اصالت وجود، امکان فقری، ذوق التأله، انتساب، ربط و مستقل.

۱ - استادیار و عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه اصفهان

۲ - دانشجوی دکتری حکمت متعالیه دانشگاه اصفهان